

Az ember addig él, amíg meg nem hal, de még utána is fennmarad utódai, rokonai, ismerősei emlékezetében, amíg ők is meg nem halnak.

Az idő rostáján mindenki kihull egyszer, de a közösség, melynek cselekvő tagja volt valamikor, nyelvében, szokásaiban, cselekvéseiben, vagy csak tudatában tovább éltet mindenkit. Olyanformán, ahogy bennem is tovább él dédanyám emléke.

Erdélybe érkezésükkor anyai részről való dédnagyanyám ősei örmények voltak, később örménymagyarokká, majd a századfordulóra (1800) magyar-örményekké váltak, hogy bennem székely-magyarra lényegüljenek. De Zárug Mária révén van bennem örmény rész is, ettől jobban érzem magam, és gazdagabb vagyok. Mert általa nekem is közöm van az örmények több évezredes kultúrájához, amely a megmaradásért vívott szívós küzdelem példaképévé magasul előttem.

És ha évente egyszer-kétszer megállok a több mint kétméteres sírkő előtt, hogy virágot helyezzek reá, a marosszentimrei református templom tornya jut eszembe, amelyet a magyarok győzelmére emeltek öt és félszáz évvel ezelőtt.

Tudom, érzem, hogy ott áll előttem, a közelemben, és várja szavaim.

"Drága dédnagyanyám! - mondom neki - Ez a sírkő, melyet a Te neveddel jelöltek meg, akárcsak a marosszentimrei templom tornya, a győzelmet hirdeti. A Te győzelmedet is. Hiszen Te nem haltál meg, mivel bennem újra élsz, és hét unokám közül - akik neked szépunokáid -, majd csak találok egyet, aki tovább viszi az emlékezés fonalát. Sokat segíthetsz majd abban a küzdelemben, amelyet létünkért és megmaradásunkért folytatunk Erdély földjén, nap mint nap.

Mert, amíg csillag lesz az égen, fű a mezőn, amíg az erdőben fa nő és a Nap koronája világít ránk, nem adjuk fel jogos küzdelmünket. Örökké élj hát bennünk, és Isten éltesen, drága dédi!"

Csíkszereda, 2000. IX. 11.

Beder Tibor

*****

Saját ruhában saját tánc...

(kolozsvári konferencia-morzsák)

Szeptember elején kérdezte valaki Budapesten:

- Tulajdonképpen mit csináltok? Földélesztitek a múltat? Csak vájkáltok abban, ami elmúlt? És hol a mai világ?

Utazás közben az autóbuszon Kolozsvárig vájkált bennem a kérdés. Meg sem fordult a fejemben, hogy a kérdezőnek igaza lehet... Részt veszek mindabban, amit az EÖGYKE tesz, tudom, hogy nem öregedő filatelisták nosztalgizása folyik. De: miként tudnék az illetőnek röviden, csípősen s mégis érthetően válaszolni?

Kolozsvár hozta a megoldást s a döntést is: nem kell a furcsa kétségekre válaszolnunk.

Tegyük a dolgunkat.

Aznap, szeptember 14-én pénteken délután Kolozsvár Főterén végigpillantottam a palotasorokon, a Szent Mihály templom félig fenyők mögé búvó, gyönyörű alakján, s elszállt belőlem az a gond, hogy hát a mi magyarörmény-örménymagyar együttléteinkben "hol a mai világ"? Gyönyörködtem a kincses város létezésében.

A református egyház Diakónia Szállójában csomagunkat gusztusos, mértéktartóan (némi "református puritanizmussal") kialakított, jó hangulatú és tiszta szobákba tettük le, aztán gyerünk vissza a Főterre! A Szent Mihály-plébánia hittantermében kiállítás-megnyitó, műsor, a másnap reggel kezdődő IV. Örménymagyar konferencia felvezetése.

A megjelenteket üdvözi és felkér, hogy egy perces néma felállással adózzunk a new-yorki áldozatok emlékének. Hát igen: alig három napja történt... Némán felállunk. Erdélyi és magyarországi örménymagyarok, magyarörmények, érdeklődők... nem sorolom.

S abban az egy perces némaságban már tudtam, hogy nem töröm tovább a fejem budapesti ismerősömmnek adandó frappáns válaszon. (Olvasóimat is kérem: ne az azóta folyamatosan megjelenő pletykák, politikai spekulációk és ízetlen "magyarázatok" felől emlékezzenek arra a szeptember 11-ére. Lehet egy sátánian kitervelt iszonyatot "magyarázgatni"? Olyan ez az egész, mint amikor a szervezet védelmére álló fehérvérsejtek megbolondulnak, és zabálni kezdik a vörös vértesteket, amelyek viszont az élet, a működés hordozói.)

Szombat reggel, kezdődik a konferencia. Valóban, jórészt a múltat böngészik a IV. Konferencia előadói, különböző témákban és szempontokból azt közelítik meg, miszerint voltak *Örménymagyarok, akik hatottak, alkottak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen* (a konferencia jelmondata hangzott így). S ez a múlt, lám, oly tragikusan és egyetlen pillanat alatt összekötődik a jelennel. Az egyensúly a világban felborul - nem először. A fagociták nekitámadnak saját, hemoglobinos éltetőiknek, a vörös vértesteknek, pedig ez utóbbiak nélkül nem működik az a szervezet, amely a fehér vérsejteket is létrehozza. Mi az a globalizáció, amelyről igen gyakran oly sok butaságot mondunk, hallunk? Vajon csak földrajzi kérdés? Örült politikusok mániája? Aki e latinizáló szó hallatán azonnal a hamburgert kezdi el szidni, és eszébe sem jut egyéb, az nézze meg a Föld gömbalakját: miként vándorol körbe egy felhő a sztratoszférában s miként hozza el - esetleg évek alatt - a máshol levegőbe bocsátott mérgező anyagot ide, hozzánk... vagy vizsgálja meg ezt a "golyót" úgy, hogy megfordítja. Ekkor Ausztráliában élő ismerősünk kerül "fölülre" s a mi, állandóan középpontnak vélt Európánk lesz "alant"...

Vagy nézzen körül az amúgy kék-sárga-pirosra festett Kolozsváron: az újságos pavilonokban magyar veszélyről szóló román lapok mellett kulturális túlélésről szóló magyar lapok, meg világlapok: divat, női bájok, macho, fitness, wellness, a "hogyan rendezzük be elegánsan családi házunk 250 négyzetméterét" és a "milyen illatszert használjunk, ha hódítani akarunk"-féle cikkekkel, illusztrációkkal, tanácsokkal teli... Románul, angolul, franciául... (akárha egy budapesti újságos standot látnánk).

A konferencián elhangzó előadások többnyire fölemelőek. Szárnyalni hagynak egy kicsit az előbb említett, mindennapi és csökött dolgok fölött. Ha *Lászlóffy Aladárt* hallgatja az ember, éles füllel, akkor érzi azt, hogy az anyanyelv otthont biztosít és gondolatokat ébreszt. Ha a budapesti államtitkárt, *Semlyén Zsoltot* hallgatja, az a kedves gyanúja támad, hogy jól-rosszul, de Magyarország odafigyel a határon túliakra.

Ez is globalizáció. Álmodjunk arról, hogy nem csak a terror képes határokon átnyúlva globális lenni, nem csak a terrorellenes (politikai? hadászati?) lépések terjedhetnek ki az egész Földre, de a jó is: az, hogy "jöjjön el a Te országod". Hátha a fehér vérsejtek visszatéríthetők saját szerepük határáig és nem pusztítják tovább az életet, oxigént szállító vörös vértesteket.

A tenniakarás, az építés, az oxigénszállítás... a hatni, alkotni, gyarapítani akarása rajzolódik elő az elhangzó referátumokból.

A konferencia 3. napja, vasárnap Szamosújváron szentmisével kezdődik az örmény katolikus templomban. A kórus úgy énekel, hogy..., hogy az ember átérzi: Isten, emberi tenni-akarás és kulturális hagyomány itt, ezúttal zenében összpontosul. Üzen. Évszázadok üzennek, emberi erőfeszítések üzennek a szamosújvári templomban ("tanuld meg a dallamot, mert holnap énekkari próbát tartunk"). Az élet üzen. A vörös vértestek, amelyek szállítani akarják az oxigént.

Aztán Válaszúton a konferencia résztvevői megnézik *Kallós Zoltán* múzeumát és törlik a kedvesen odakészített diót. A friss dió (még hámozni is lehetett) kedves erdélyi gesztusként

hever egy hatalmas kosárban: vegyé! Fogalmam sincs, hány ezer éve természeti, veri és töri a diót az ember, de itt a kosárban a friss, Válaszúton termett, egyél...

A dió amúgy hasonlít a gömbhöz és két félből áll...

Miért találkozunk és miért tartunk konferenciákat?

Erre a kérdésre igazán vasárnap, szeptember 16-án este kapom meg a választ. A konferencia zárása után azok a fiatalok, akik kora reggel óta dolgoztak a szamosújvári Téka otthonában, hogy száz embernek enni adjanak, akik a fél városból összegyűjtötték a száz tányért, kanalat, villát... akik felszolgálóként leveses tálakkal rohagáltak a húsz asztal körül... azok a kedves fiatalok előre kitervelt műsor szerint, este nyolc után tánccházi műsort adnak.

Sajnálom, hogy "csak" *Balázs-Bécsi Attila* nevét tudom említeni; elbambultam, pedig feljegyezhettem volna a hat-tizenkét fiatal nevét.

Néhányuknak volt módja és ideje felhúzni a táncokhoz illő széki gúnyát, rokolyát, csizmát. Többük viszont (éppen máshol folyó szereplésből érkeztek), egyszerűen beállt táncolni. Széki, mezőségi, kalotaszegi táncokat.

Tudja, Kedves Olvasó, hogy ez ropogós, kemény lépéseket jelent, lépésváltásokat. Csakhogy, az egészszet úgy szoktuk meg, mint szép, kedves, ősi mozdulatokat ősi ruházatban bemutató múzeumot, jelmezes színházi előadást... Láttunk már ilyet. Színpadon, tévében, filmen, "műv-házban", akárhol. És mindig feldobbant magyar szívünk, hogy "lám, lám, ezek a feszes nadrágok, ezek a röppenő rokolyák, a csattanó csizma s a lágyan billenő topánka..." ...Helyett...

Életemben még ilyen őszinte, szép, fölemelő magyar táncot nem láttam.

Ezek a szamosújvári fiatalok farmerben, sportcipőben (a lányok is!) a saját ruhájukban a saját táncukat járták. S az ember ilyenkor megérti, hogy egy ősi, népi táncmozdulatban nem az a lényeg, miként röppen a rokolya...

Néha kiálltak egyet pihegni, közben mobiltelefonoztak egy rövidet, aztán visszaálltak a kalotaszegi legényesbe, vagy a mezőségi botosba.

Kecses, évszázados mozdulatokkal pördül a leányka: farmerben. Ismétlem: farmerben, sportcipőben.

Akkor hát nem a látszat, nem az immár színpadi jelmezzé ritkuló, régi viselet a lényeg. Ugye, nem?

Balázs-Bécsi Attila csak ennyit mondott:

- A foglalkozásainkon mindig azt mondom nekik, nem az a lényeg, hogy táncoljunk, hanem az, hogy együtt legyünk.

A tápanyagot és oxigént szállító vörös vértetek, Isten segítségével túlélnek és sikerül helyükre, szerepükre korlátozni a fehér véresejteket, amelyek - elszabadulva, vakon - éltetőjüket pusztítják. Ez a globális remény.

Hiszen az idő is globális... Örmény őseink minden üldöztetése, magyar őseink minden szenvedése, Kárpát-medencei, sokszínű népünk teljes múltja mennyire van távol két, *Szongott Kristóf* emléktáblájának koszorúzása szeptember 16-án, vasárnap, Szamosújvárott százvalahány emeletes felhőkarcoló elpusztításától? Mi az idő és mi a tévedés?

Sokan közülünk nem tudnak elmenni jó néhány ősük sírjához - ez a magyar, magyarörmény múlt fájdalma. És miben különbözik ettől a ma tízéves Leslie vagy Katty fájdalma, aki New Yorkban csak egy rommezőt nézhet, apja, vagy anyja kerestén?

A szenvedés mindig globális. De a konferencia mondandója is az, az erdélyi fiatalok farmerben lejtett, többszázéves mozdulatai is azok.

Bárcsak néha az öröm is az lenne...

Hétfőn reggel megjárjuk egy kicsit Kolozsvárt. Húgommal kettesben vágunk neki. Elsőnek egyenest be, a Szent Mihály templomba.

Tudja-e, Kedves Olvasó, hogy ez a templom, Kolozsvár dísze az alsó-németországi és a prágai gótikus iskola jegyeit viseli magán? (Magyarán: onnan jöttek az építőmesterek.) Erre hűgom: s én tudom-e, hogy ebben a templomban volt apánk s anyánk esküvője 1942-ben?

Járjuk aztán az egykori Farkas utcát, a szomszédos utcákat. Barokk, rokokó, copf, reformkori klasszicista, XIX századvégi és századfordulós szecesszió. Szép, érdekes és többnyire mocskos, elhanyagolt épületek.

Közben arról beszélgetünk, hogy hol itt a logika? Ha valakik úgy tudják és érzik, hogy az övék, miért bánnak vele (az egész várossal, az egész kis, néhány-megyényi országgal), mint akik gyűlölik és legszívesebben a földdel tennék egyenlővé? *Fancsali János* azt mondja: ha hirdetik, hogy Mátyás király román volt, akkor miért nem büszkék rá? Miért állítanak a szobra elé közcécét? A logikát fölöslegesen kereső marcona gondolatokat hűgom szakítja félbe;

- Tudod, hogy itt, ezeken az utcákon volt szerelmes apánk-anyánk? Esténként, éjszakánként ezeken az utcákon sétáltak kettesben!

- Meg a Szamos partján - teszem hozzá, bizonyságul, hogy (egy családi fényképnek köszönhetően) én is tudok valamit.

Hazafelé a konferencia tartalmáról és az adandó következtetésekről már a buszon sokáig, elmélyülten beszélgetünk, küldöttek, előadók, EÖGYKE-tagok. És jövő évi terveket ízlelgetünk.

Isten veletek, kolozsváriak, Isten veled, Kolozsvár. Látjuk még egymást, mert az idő... . globális.

dcs

*****

• Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

• Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Hilton fiók: 10100723-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Székhelye:1015. Budapest Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest Pf., 70.

Telefon: 201-1011, fax/tel: 201-2401.

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek

A Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulása havonta megjelenő kiadványa

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba

Munkatársak: dr. Borszéki Béla, Fancsali János

Szerkesztőség: 1251 Budapest Pf. 70. Tel: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401